

เอกสารประกอบการเรียนการสอน
วิชาปรัชญา และศาสนากับการครองชีวิต
เรื่อง ปรัชญาของ ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud)
สัปดาห์ที่ ๔

ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud)

ซิกมันด์ ฟรอยด์ ได้รับการยกย่องว่าเป็น บิดาแห่งจิตวิทยา

เขาเกิดวันที่ 6 พฤษภาคม 1856 ในครอบครัวที่มีอาชีพขายขนสัตว์ เมื่ออายุได้ 4 ขวบ ครอบครัวก็ได้ย้ายจากเชโกสโลวะเกียไปอยู่ที่กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย

ฟรอยด์ชอบอ่านหนังสือตั้งแต่เด็ก จึงทำให้เขาฉลาดและสอบได้ที่ 1 ทุกครั้ง เมื่ออายุได้ 17 ปี เขาสอบเข้าศึกษาต่อวิชาแพทยศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยแห่งกรุงเวียนนาได้ หลังจากเรียนจบเขาได้ค้นคว้าต่อทางด้านเซลล์สมอง และได้ไปศึกษาเกี่ยวกับโรคทางสมองและประสาทที่กรุงปารีสกับชาร์โก ซึ่งเป็นหมอรักษาคอนซ์ที่เป็นอัมพาตอยู่นั้น ฟรอยด์ได้พบว่าคนไข้บางรายป่วยเป็นอัมพาตเนื่องจากภาวะทางจิตใจไม่ใช่ทางร่างกาย เมื่อกลับมายังกรุงเวียนนา เขาตัดสินใจทำงานเป็นแพทย์ทางด้านสมองและประสาท และแต่งงานกับมารธา เบิร์นเนย์ จนมีลูกด้วยกันถึง 6 คน

ฟรอยด์ได้พบคนไข้ที่เป็นอัมพาตเนื่องจากปัญหาทางจิตใจหลายราย เขาจึงใช้วิธีการรักษาแบบจิตวิเคราะห์ คือให้ผู้ป่วยเล่าถึงความคับข้องใจหรือความหวาดกลัวและพยายามให้ผู้ป่วยเข้าใจเหตุการณ์นั้น เพื่อลดความขัดแย้งในใจ ปรากฏว่ามีผู้ป่วยหลายรายหายจากการอัมพาตเมื่อรักษาด้วยวิธีนี้

ในตอนแรก มีผู้คัดค้านไม่ยอมรับ แต่ฟรอยด์ก็ได้ศึกษาและทดลอง จนผลงานของเขาเป็นที่ยอมรับทั่วไปในปี 1930

ฟรอยด์เป็นทั้งแพทย์และนักจิตวิทยา เป็นผู้บุกเบิกการศึกษาทางด้านจิตวิทยา ทฤษฎีต่างๆ ของเขาที่ค้นพบยังคงนำมาใช้รักษาโรคทางจิตอยู่ทุกวันนี้ เช่น ทฤษฎีบุคลิกภาพแบบจิตวิเคราะห์ ซึ่งกล่าวว่า พลังจิตได้สำนึกมีผลต่อพฤติกรรมของแต่ละบุคคล และจำแนกบุคลิกให้แตกต่างกัน

ในปี 1938 กองทัพนาซีของเยอรมัน เข้ายึดครองออสเตรีย ฟรอยด์ต้องหลบหนีไปอยู่ที่อังกฤษ และถึงแก่กรรมในวันที่ 27 สิงหาคม 1939 ด้วยโรคมะเร็งและมีอายุได้ 83 ปี

ฟรอยด์เชื่อว่าจิตประกอบด้วยพลังจิต 3 ส่วนคือ
อิด (Id) = เป็นแรงขับให้เกิดความต้องการ เช่น ความหิว ความรัก เป็นต้น
อีโก (Ego) = เป็นส่วนที่ทำหน้าที่ตัดสินใจ
ซูเปอร์อีโก (Super Ego) = เป็นส่วนที่ได้รับการอบรมแล้ว รู้จักรับผิดชอบ รู้จักควบคุมอารมณ์และความรู้สึก

จิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theories)

ฟรอยด์ สำเร็จการศึกษาวิทยาศาสตร์บัณฑิตจากมหาวิทยาลัยเวียนนา และเนื่องจาก รายได้ไม่พอเลี้ยงครอบครัว เขาจึงได้ไปศึกษาต่อทางด้านการศึกษาที่เน้นเรื่องระบบ ประสาท และเริ่มต้นการทำงานทางด้านคลินิกโรค (Medical Clinic) ด้วยการช่วยเหลือ คนไข้ที่มีอาการทางโรคประสาทหรือโรคจิตให้คลายจากอาการเจ็บป่วย ให้สามารถหายและมี ชีวิตอยู่อย่างปกติมากกว่าที่จะพยายามค้นคว้าทฤษฎีที่เกี่ยวกับคนปกติโดยทั่วไป หลังจากนั้น ก็ได้ศึกษาเรื่องของกลไกทางจิตที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ (Psychological Mechanism of Behavior) ต่อมาได้นำวิธีการสะกดจิต (Hypnosis) มาใช้กับ คนไข้ ซึ่งพบว่าทั้งๆ ที่ ผู้บำบัดได้รับทราบเรื่องราวต่างๆที่เป็นปัญหาและอุปสรรคของคนไข้ มากมาย แต่ก็ยังไม่สามารถช่วยเหลือผู้ป่วยได้มากนัก ฟรอยด์ จึงเปลี่ยนมาใช้วิธีการของจิต วิเคราะห์ อย่างมีหลักการ ด้วยวิธีการที่เรียกว่า การคิดอย่างอิสระ (Free Association) โดย วิธีการให้คนไข้นอนกึ่งอึนนอน (Couch) แล้วให้เล่าถึงความรู้สึกนึกคิดต่างๆที่เกิดขึ้นภายใน จิตใจ เป็นการให้บุคคลระบายความในใจ ช่วยในการผ่อนคลายความคับข้องใจ ต่างๆ (Frustration) และความวิตกกังวล (Anxiety) ภายในจิตใจ ในขณะที่ ผู้บำบัดจะ ได้ รับทราบถึงข้อมูลต่างๆ ที่สะท้อนให้เห็นถึงความคิด ความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของ คนไข้ ที่จะช่วยให้ผู้บำบัดเข้าใจถึงสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระดับจิตไร้สำนึกของผู้ป่วย เพื่อจะ สามารถวิเคราะห์ (Analyze) และแปลความหมาย (Interpretation) ของสิ่งต่างๆ ที่ เกิดขึ้น เพื่อให้ผู้ป่วยสามารถ เข้าใจถึงสาเหตุของพฤติกรรมที่ผิดปกติ ทำให้เกิดการเรียนรู้ ใหม่ และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพและความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมของ ตนเอง ซึ่งเป็นเป้าหมายที่สำคัญในกระบวนการบำบัด

แนวคิดที่สำคัญของทฤษฎี

แนวคิดที่สำคัญ ฟรอยด์ เชื่อว่าพฤติกรรมส่วนใหญ่ของมนุษย์ มีแรงจูงใจมาจากจิตไร้ สำนึก ซึ่งมีผลผลักดันออกมาในรูปความฝัน การพูดพลั้งปาก หรืออาการผิดปกติทางด้านจิตใจ ในด้านต่างๆ เช่น โรคจิต โรคประสาท เป็นต้น เขาเป็นบุคคลแรกที่ได้อธิบายทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ที่เกี่ยวกับบุคลิกภาพซึ่งมีความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ว่ามนุษย์เกิดมาพร้อมกับแรงขับ ทางสัญชาตญาณ (Instinctual drive) และแรงขับดังกล่าวเป็นพลังงานที่สามารถเปลี่ยนแปลง และเคลื่อนที่ได้ อันเป็นความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลจากความรู้ทางฟิสิกส์ จึงทำให้เชื่อว่าจิตเป็น พลังงานรูปหนึ่ง ที่สามารถเปลี่ยนแปลงและไม่หยุดนิ่ง (Psycho-Dynamic) สัญชาตญาณ ดังกล่าว ได้แก่

สัญชาตญาณแห่งการมีชีวิต (Eros or Life) เป็นสัญชาตญาณที่แสดงออกมาในรูปแบบของ สัญชาตญาณทางเพศ (Sexual Instinct) แต่ฟรอยด์ไม่ได้หมายถึงความต้องการทางเพศตาม ความเรียกร้องทางด้านสรีระเท่านั้น แต่ยังรวมถึงสัญชาตญาณที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิดและ เป็นสัญชาตญาณ ที่แสดงให้เห็นถึงความปรารถนาและความต้องการที่จะได้รับความพึงพอใจใน รูปแบบต่างๆ และสัญชาตญาณในการป้องกันตนเอง อันเป็นสัญชาตญาณที่ทำให้มนุษย์ แสวงหาความพึงพอใจให้แก่ตนเองและสัญชาตญาณแห่งความ ตาย (Thanatos or Death instinct) ที่แสดงออกมาในรูปของสัญชาตญาณในการทำลายหรือ ความก้าวร้าว (Destructive instinct or aggressive instinct) ฟรอยด์มองธรรมชาติในแง่ ลบ (Pessimism) กล่าวคือ มนุษย์ไม่มีเหตุผล (Irrational) ไม่มีการขัด เกลา (Unsocialized) โดยมุ่งที่จะตอบสนองและแสวงหาความพึงพอใจให้กับตนเองเป็น สำคัญ (Self-gratification) นอกจากนี้ ฟรอยด์ยังได้อธิบายเพิ่มเติมในเรื่องความหมายของ สัญชาตญาณพื้นฐานของมนุษย์ว่าสัญชาตญาณ จะแสดงออกมาในรูปของพลังทางจิตที่ เกี่ยวข้องกับพลังขับทางเพศเรียกว่า พลังลิมิโด (Libido) ที่ทำให้มนุษย์ มีความปรารถนาและ ความต้องการที่จะได้รับความพึงพอใจในรูปแบบต่างๆ ที่สามารถเคลื่อนที่ เปลี่ยนรูป และ สามารถจะเคลื่อนที่ไปตามส่วนต่างๆ ของร่างกาย ตามระยะเวลาของพัฒนาการจากขั้นหนึ่งไปสู่ อีกขั้นหนึ่ง และยังสามารถเคลื่อนที่ไปยังวัตถุ หรือบุคคลนอกตัวเราได้ เช่น หากพลังลิมิ โด เคลื่อนไปอยู่ที่แม่ ก็จะทำให้เด็กเกิดความรักและความห่วงหาหม่อม เป็นต้น

การทำงานของจิตแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ

1. จิตไร้สำนึก (Unconscious Mind) เป็นส่วนที่มีบทบาทสำคัญในการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์โดยเฉพาะพฤติกรรมบางอย่างที่บุคคลแสดงออกไปโดยไม่รู้ตัว ที่เกิดมาจากพลังของจิตไร้สำนึกซึ่งทำหน้าที่กระตุ้นให้บุคคลแสดงออกไปตามหลักแห่งความพึงพอใจของตน และการทำงานของจิตไร้สำนึกเกิดจากความปรารถนา หรือความต้องการของบุคคลที่เกิดขึ้นในวัยเด็ก ที่ไม่ได้รับการยอมรับ เช่น การถูกห้าม หรือถูกลงโทษ จะถูกเก็บกดไว้ในจิตส่วนนี้ ซึ่งเป็นกระบวนการปรับตัวเมื่อเกิดความขัดแย้งทางจิตที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ที่แสดงออกมาโดยไม่รู้ตัว เช่น การพูดพลั้งปาก ความฝัน เป็นต้น นอกจากนี้ สิ่งที่ถูกเก็บกดไว้ในจิตไร้สำนึกอาจมีอิทธิพลต่อการทำงานของร่างกาย ทำให้ร่างกายไม่ปฏิบัติหน้าที่ไปตามแรงกระตุ้น เช่น เด็กที่เก็บกดความรู้สึกมุ่งร้ายในเรื่องเพศในวัยเด็ก เมื่อเติบโตขึ้นก็อาจหมดความรู้สึกทางเพศได้ ส่วนจิตไร้สำนึกเปรียบเสมือนก้อนน้ำแข็ง ส่วนใหญ่ที่อยู่ใต้ผิวน้ำ โดยมีจิตสำนึก (Conscious Mind) เป็นส่วนของน้ำแข็งที่อยู่เหนือน้ำที่มีอยู่เพียงเล็กน้อย

2. จิตสำนึก (Conscious Mind) ซึ่งเป็นสภาวะที่บุคคลรับรู้ตามประสาทสัมผัสทั้งห้า ที่บุคคลจะมีการรู้ตัวตลอดเวลาว่ากำลังทำอะไรอยู่ คิดอะไรอยู่ คิดอย่างไรเป็นการรับรู้โดยทั่วไปของมนุษย์ ที่ควบคุมการกระทำส่วนใหญ่ให้อยู่ในระดับรู้ตัว (Awareness) และเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกมาโดยมีเจตนาและมีจุดมุ่งหมายจิตสำนึกเป็นส่วนที่ทำให้บุคคลมีพฤติกรรมสอดคล้องกับหลักความเป็นจริงในสถานการณ์ต่างๆ โดยอาศัยหลักแห่งเหตุผล และศีลธรรมที่ตนเองเชื่อถือเพื่อเป็นแนวทางในการแสดงพฤติกรรม

3. จิตก่อนสำนึก (Preconscious Mind) เป็นส่วนของประสบการณ์ที่สะสมไว้แต่มีลักษณะเลือนลาง เมื่อถูกสภาวะหรือสิ่งกระตุ้นที่เหมาะสม หรือเมื่อบุคคลต้องการนำกลับมาใช้ใหม่ก็สามารถระลึกได้และสามารถนำกลับมาใช้ในระดับจิตสำนึกได้ และเป็นส่วนที่อยู่ใกล้ชิดกับจิตไร้สำนึกมากกว่าจิตไร้สำนึก

จะเห็นได้ว่าการทำงานของจิตทั้ง 3 ระดับจะมาจากทั้งส่วนของจิตไร้สำนึกที่มีพฤติกรรม ส่วนใหญ่เป็นไปตามกระบวนการขั้นปฐมภูมิ (Primary Process) เป็นไปตามแรงขับสัญชาตญาณ (Instinctual Drives) และเมื่อมีการรับรู้กว้างไกลมากขึ้นจากตนเองไปยังบุคคลอื่นและสิ่งแวดล้อม พลังในส่วนของจิตก่อนสำนึกและจิตสำนึก จะพัฒนาขึ้นเป็นกระบวนการขั้นทุติยภูมิ (Secondary Process)

โครงสร้างของบุคลิกภาพ (Structure of Personality)

ฟรอยด์ เชื่อว่าโครงสร้างของบุคลิกภาพจะประกอบด้วย อิด (Id) อีโก้ (Ego) และซูเปอร์อีโก้ (Superego) ดังแสดงในรูปที่ 5

โครงสร้างบุคลิกภาพ มีรายละเอียดดังนี้

1. อิด (Id) จะเป็นต้นกำเนิดของบุคลิกภาพ และเป็นส่วนที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด Id ประกอบด้วยแรงขับทางสัญชาตญาณ (Instinct) ที่กระตุ้นให้มนุษย์ตอบสนองความต้องการ ความสุข ความพอใจ ในขณะที่เดียวกันก็จะทำหน้าที่ลดความเครียดที่เกิดขึ้น การทำงานของ Id จึงเป็นไปตามหลักความพอใจ (Pleasure Principle) ที่ไม่คำนึงถึงความเหมาะสมตามความเป็นจริง จะเป็นไปในลักษณะของการใช้ความคิดในขั้นปฐมภูมิ (Primary Process of Thinking) เช่น เด็กหิวก็จะร้องไห้ทันที เพื่อตอบสนองความต้องการของเขา และส่วนใหญ่ที่อยู่ในระดับจิตไร้สำนึก

2. อีโก้ (Ego) จะเป็นส่วนของบุคลิกภาพที่ทำหน้าที่ประสาน อิด และ ซูเปอร์อีโก้ ให้แสดงบุคลิกภาพออกมาเพื่อให้เหมาะสมกับความเป็นจริง และขอบเขตที่สังคมกำหนด เป็นส่วนที่ทารกเริ่มรู้จักตนเองว่า ฉันเป็นใคร Ego ขึ้นอยู่กับหลักแห่งความเป็นจริง (Reality Principle) ที่มีลักษณะของการใช้ความคิดในขั้นทุติยภูมิ (Secondary Process of Thinking) ซึ่งมีการใช้เหตุผล มีการใช้สติปัญญา และการรับรู้ที่เหมาะสม และอีโก้ (Ego) เป็นส่วนที่อยู่ในระดับจิตสำนึกเป็นส่วนใหญ่

3. ซูเปอร์อีโก้ (Superego) นั้นเป็นส่วนที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรมจรรยา บรรทัดฐานของสังคม ค่านิยม และขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ซึ่งทำหน้าที่ผลักดันให้บุคคลประเมิณพฤติกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับมโนธรรม จริยธรรมที่พัฒนามาจากการอบรมเลี้ยงดู โดยเด็กจะรับเอาค่านิยม บรรทัดฐานทางศีลธรรมจรรยา และอุดมคติที่พ่อแม่สอนเข้ามาไว้ในตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะที่เด็กมีอายุประมาณ 3 -

5 ขวบ (ระยะ Oedipus Complex) และเด็กจะพัฒนาความรู้สึกเหล่านี้ไปตามวัย โดยมีสภาพแวดล้อมทางบุคคลเป็นองค์ประกอบสำคัญการทำงานของ Superego จะขึ้นอยู่กับหลักแห่งจริยธรรม (Moral Principle) ที่ห้ามควบคุม และจัดการไม่ให้ Id ได้รับการตอบสนองโดยไม่คำนึงถึงความผิดชอบชั่วดี โดยมี Ego เป็นตัวกลางที่ประสานการทำงานของแรงผลักดันจาก Id และ Superego

โดยทั่วไปแล้ว Superego จะเป็นเรื่องของการมีมโนธรรม (Conscience) ที่พัฒนามาจากการอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ หรือผู้อบรมเลี้ยงดู ซึ่งเป็นค่านิยมที่พ่อแม่ถ่ายทอดให้ลูกว่าสิ่งใดดีควรประพฤติปฏิบัติหรือไม่อย่างไร ส่วนนี้จะทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกผิด (Guilt Feeling) ที่จะติดตามรบกวนจิตใจของบุคคลเมื่อกระทำการสิ่งใดที่ขัดต่อมโนธรรมของตนเองและส่วนที่เรียกว่าอุดมคติแห่งตน (Ego-Ideal) ที่พัฒนามาจากการเอาแบบอย่าง (Identification) จากบุคคลที่เคารพรักเช่น พ่อแม่ ผู้อบรมเลี้ยงดู และคนใกล้ชิด ทำให้เด็กรับรู้ว่าการทำอะไรควรประพฤติปฏิบัติ เพื่อจะได้รับการยอมรับและความชื่นชมยกย่องซึ่งทำให้เกิดความอึดเอิบใจ เมื่อได้ทำตามอุดมคติของตนบางส่วนของ Superego จะอยู่ในระดับจิตสำนึกและบางส่วนจะอยู่ในระดับจิตไร้สำนึก

พัฒนาการทางบุคลิกภาพ

ฟรอยด์ ได้อธิบายถึงการพัฒนาการทางบุคลิกภาพ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการทางเพศ (Stage of Psychosexual Development) จากความเชื่อเกี่ยวกับสัญชาตญาณทางเพศในเด็กทารกที่แสดงออกมาในรูปพลังของ ลิบิโด (Libido) และสามารถเคลื่อนที่ไปยังส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายและบริเวณที่พลังลิบิโดไปรวมอยู่เรียกว่า ที่ของความรู้สึกพึงพอใจ (Erogenous Zone) เมื่อพลังลิบิโดไปอยู่ในส่วนใดก็จะก่อให้เกิดความตึงเครียด (Tension) ขึ้นที่ส่วนนั้น วิธีการที่จะขจัดความตึงเครียด ได้ก็โดยการเร้าหรือกระตุ้นส่วนนั้นอย่างเหมาะสม เพื่อทำให้เกิดความพึงพอใจ (Gratification) บริเวณที่พลัง Libido เคลื่อนไปอยู่ส่วนใดส่วนหนึ่งที่สูงขึ้นกับช่วงอายุ หรือวัยต่างๆ ของบุคคล จะทำให้เกิดการพัฒนาการไปตามขั้นตอนของวัยนั้นๆ ซึ่งฟรอยด์ แบ่งการพัฒนาบุคลิกภาพออกเป็น 5 ขั้น ได้แก่

1. ขั้นปาก (Oral Stage) เริ่มตั้งแต่แรกเกิดถึง 1 ขวบ ในวัยนี้ Erogenous Zone จะอยู่บริเวณปาก การได้รับการกระตุ้น หรือเร้าที่ปากจะทำให้เด็กเกิดความพึงพอใจ ทำให้เด็กตอบสนองความพึงพอใจของตนเองโดยการดูด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การดูดนมแม่จึงเป็นความสุขและความพึงพอใจของเขาในขั้นนี้ ถ้าพ่อแม่หรือผู้ใกล้ชิดให้การอบรมเลี้ยงดูอย่างเหมาะสม มีการดูแลเอาใจใส่ให้ความรักความอบอุ่นอย่างเต็มที่ที่จะทำให้เด็ก เกิดความไว้วางใจ

และความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตนเองและสภาพแวดล้อม เนื่องจากเด็กวัยนี้เริ่มพัฒนาความรักตัวเอง (Narcissism) แต่ถ้าเด็กไม่ได้รับการตอบสนองอย่างเหมาะสม เช่น ถูกปล่อยให้ร้องไห้เพราะหิวเป็นเวลานานๆ ไม่ได้รับประทานอาหารตามเวลาและไม่ได้รับการสัมผัสที่อบอุ่นหรือการแสดงความรักความอบอุ่นจากพ่อแม่และผู้ใกล้ชิด จะทำให้เด็กพัฒนาความไม่ไว้วางใจ (Distrust) มีความรู้สึกไม่ดีเกี่ยวกับตนเองและเกลียดชังสภาพแวดล้อม ทำให้เกิดการยึดติด (Fixatio) ของพัฒนาการในขั้นปาก พลัง Libido บางส่วนไม่ได้รับการเร้าอย่างเหมาะสม จะทำให้การยึดติดอยู่บริเวณปาก และไม่สามารถเคลื่อนที่ไปยังส่วนอื่นของร่างกายตามความเหมาะสมของการพัฒนาการในขั้นต่อไป ก่อให้เกิดความผิดปกติทางบุคลิกภาพในขั้นปาก และเมื่อบุคคลเข้าสู่วัยรุ่นบุคคลก็จะแสดงบุคลิกภาพที่ยึดติดในขั้นปากออกมาในรูปแบบของพฤติกรรมต่างๆ เช่น การติดสุรา ติดบุหรี่ ยาเสพติด ชอบขบเคี้ยวไม่หยุดปาก ชอบกินของคบเคี้ยวกรอบๆ กินอาหารแปลกๆ เช่น กินกัณฑ์ หือ ชอบพูดจาเยาะเย้ยถากถาง ก้าวร้าว บ้าอำนาจ พูดจาใส่ร้ายป้ายสีได้โดยขาดความละอาย และชอบทำตัวให้เป็นจุดเด่นในสังคมโดยวิธีการใช้ปากหรือเสียงดังๆ เป็นต้น

2. ขั้นทวาร (Anal Stage) เด็กจะมีอายุตั้งแต่ 1-3 ขวบ ในวัยนี้ Erogenous Zone จะอยู่ที่บริเวณทวาร โดยที่เด็กจะมีความพึงพอใจเมื่อมีสิ่งมากระตุ้น หรือเร้าบริเวณทวารในระยะนี้ เด็กเริ่มเป็นตัวของตัวเอง เริ่มมีความพึงพอใจกับความสามารถในการควบคุมอวัยวะของตนเอง โดยเฉพาะอวัยวะขับถ่าย กิจกรรมที่เด็กมีความสุขจะเกี่ยวข้องกับการกลั้นอุจจาระ (Anal Retention) และการถ่ายอุจจาระ (Anal Expulsion) ความขัดแย้งที่มักเกิดขึ้นในขั้นนี้คือ การฝึกหัดการขับถ่าย (Toilet) Training ดังนั้น ถ้าพ่อแม่เลี้ยงดูด้วยความเอาใจใส่ และฝึกการขับถ่ายให้เป็นไปอย่างเหมาะสมกับเวลา และสถานที่โดยไม่บังคับ หรือเข้มงวดและวางระเบียบมากเกินไป เพราะไม่เช่นนั้น เด็กจะเกิดความรู้สึกไม่แน่ใจในความมีอิสระ และความสามารถในการบังคับอวัยวะของตนเอง ในขณะเดียวกันก็ไม่ได้หมายความว่า พ่อแม่จะปล่อยทุกอย่างให้เป็นไปตามความพึงพอใจของเด็กโดยไม่สนใจให้การดูแลและฝึกหัดให้เด็กเรียนรู้การขับถ่ายที่เหมาะสม ก็จะทำให้เด็กติดตรึงอยู่กับความต้องการของตนเอง ไม่พัฒนาการยอมรับจากผู้อื่น จะเห็นได้ว่าปฏิกริยา กฎเกณฑ์ และเจตคติของพ่อแม่ในการฝึกหัดการขับถ่ายของเด็ก จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลิกภาพที่เหมาะสมในขั้นทวารเพราะถ้าสัมพันธ์ภาพระหว่างพ่อแม่กับเด็กเป็นอย่างดีโดยเฉพาะเกี่ยวข้องกับการฝึกการขับถ่ายของเด็กจึงมีความสำคัญ ต่อการพัฒนาบุคลิกภาพที่เหมาะสมในขั้นทวาร เพราะถ้าสัมพันธ์ภาพระหว่างพ่อแม่กับเด็กเป็นอย่างดี โดยเฉพาะเกี่ยวข้องกับการฝึกการขับถ่าย จะทำให้เด็กพัฒนาอารมณ์ที่มั่นคง เชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง เป็นคนสงบเสงี่ยมอ่อนโยน แต่ถ้าเด็กเกิดการติดตรึงในขั้นตอนนี้ จะทำให้ไม่สามารถพัฒนาบุคลิกภาพตามความเหมาะสม เช่น ถ้าเด็กพอใจกับการถ่ายอุจจาระมากเกินไป เมื่อโตขึ้นก็จะเป็นคนสุรุษร้าย แต่ถ้าเด็กพอใจกับการกลั้นอุจจาระไว้ไม่ยอมขับถ่าย ก็จะเป็นคนขี้เหนียว ตระหนี่ หรือถ้าเด็กรู้สึกโกรธหรือเกลียด พ่อแม่ที่เข้มงวดในเรื่องขับถ่ายก็จะทำให้เด็กมีนิสัยดื้อรั้น แต่ถ้าพ่อแม่ควบคุมเรื่องความสะอาดมากเกินไป ก็จะกลายเป็นเจ้าระเบียบ จู้จู้จิกจิก หรือถ้าพ่อแม่ที่เน้นการขับถ่ายตรงเวลา ไม่รู้จักยืดหยุ่นก็จะกลายเป็นคนเข้มงวด ไม่ยืดหยุ่น แต่ถ้ายึดติดในขั้นนี้เป็นไปอย่างรุนแรง อาจทำให้เกิดเด็กมีบุคลิกภาพแปรปรวน เช่น ชอบทำร้ายให้ผู้อื่นเจ็บปวด (Sadism) หรือการร่วมเพศด้วยวิธีการต่าง ๆ เป็นต้น

3. ขั้นอวัยวะเพศตอนต้น (Phallic Stage) เริ่มตั้งแต่ 3 – 5 ขวบ ในขั้นนี้ Erogenous Zone จะอยู่ที่อวัยวะเพศ โดยที่เด็กเกิดความรู้สึกพึงพอใจกับการจับต้องอวัยวะเพศ เพราะมีความพึงพอใจทางเพศอยู่ที่ตนเองในระยะแรก ต่อมาในช่วง 4-5 ขวบ พลัง Libido บางส่วนจะเคลื่อนที่ออกจากตนเองไปรวมอยู่ที่พ่อแม่ ซึ่งเป็นเพศตรงข้ามกับเด็ก ทำให้เด็กชายรักใคร่ และหวงแหนแม่จึงเกิดความรู้สึกอิจฉา และเป็นปรปักษ์กับพ่อ ในขณะที่เด็กหญิงจะรักใคร่และหวงแหนพ่อ จึงรู้สึกอิจฉาและเป็นศัตรูกับแม่ ที่เรียกปรากฏการณ์นี้ว่า เป็นปมออดิพัส (Oedipus Complex) ในเด็กชาย และปมอีเลคตรา (Electra Complex) ในเด็กหญิง

ในขั้นนี้ นอกจากจะเกิด Oedipus Complex แล้วเด็กชายจะเกิดความวิตกกังวลกลัวว่าจะถูกตัดอวัยวะเพศ (Castration Anxiety) เพราะเด็กชายเริ่มมองเห็นความแตกต่างทาง

ร่างกายของเพศชายและเพศหญิง ทำให้เด็กชายเกิด จินตนาการว่าเด็กหญิงก็มีองคชาติ (Penis) แต่ถูกตัดไป จึงเกิดความกังวลไม่ยอมให้เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นกับตนเอง ทำให้เริ่มเรียนรู้อำนาจของพ่อที่มีเหนือเขา ความรู้สึกเกลียดชัง และเป็น ปรปักษ์กับพ่อ เพราะต้องการแย่งชิงความรักจากแม่ค่อยๆ หดไป หันมาเป็นมิตรและเลียนแบบ (Identification) พ่อจึงเอา (Introject) บทบาททางเพศชายของพ่อมาไว้ในตนเอง ทำให้ปรากฏการณ์ของ Oedipus Complex หายไป และเด็กจะเลียนแบบบทบาทที่เหมาะสมตามเพศของตนเอง

ในระยะนี้ Superego ของเด็กจะเริ่มพัฒนาจากการรับเอาค่านิยม คุณธรรมและบรรทัดฐานทางสังคมของพ่อแม่มาไว้ในตัว ในขณะที่เด็กหญิง นอกจากจะเกิด Electra Complex แล้ว เด็กหญิงจะเกิดความอิจฉาของ องคชาติ (Penis Envy) ในเด็กชาย และรู้สึกต่ำต้อยที่ตนเองไม่มีองคชาติเหมือนเด็กชาย เมื่อเกิดปรากฏการณ์ Electra Complex แล้วเด็กหญิงจะรักใคร่และหวงแหนพ่อในที่เกลียดชังและรู้สึกว่า เป็นคู่แข่งกับแม่ และเห็นว่าพ่อไม่สามารถให้องคชาติแก่ตนได้ จึงเกิดความรู้สึกว่าแม่เป็นผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าตนเอง และแม่ไม่มีองคชาติเช่นกัน ทำให้รู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกับแม่ หันมาเลียนแบบแม่ ทำให้ปมอีเลคตราหดไป ในขณะที่ส่วนของ Superego เริ่มพัฒนาขึ้น

ในขั้นนี้ ถ้าพัฒนาการทางบุคลิกภาพเป็นไปด้วยดี จะทำให้เด็กแสดงบทบาทที่เหมาะสมตามเพศของตนเอง เมื่อโตขึ้นและมีเจตคติที่ดีในเรื่องเพศ แต่ถ้าพัฒนาการเป็นไปอย่างไม่เหมาะสมแล้ว จะเกิดการติดตรึง ทำให้บุคลิกภาพผิดปกติไป เช่น ไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ อวัยวะเพศไม่แข็งตัว (Impotence) ในเพศชาย และมีความรู้สึกเย็นชาเกี่ยวกับเรื่องเพศ (Frigidity) ในเพศหญิง การรักร่วมเพศ (Homosexuality) หรือชอบอวดอวัยวะเพศ (Exhibitionism) เป็นต้น จะเห็นได้ว่า ชั้นอวัยวะเพศตอนต้น เป็นขั้นตอนที่สำคัญมากในการพัฒนาบุคลิกภาพ พ่อแม่และผู้เลี้ยงดูจะมีบทบาทสำคัญ ที่จะช่วยให้บทบาททางเพศของเด็กเป็นไปด้วยดี พ่อแม่จึงไม่ควรตำหนิหรือเข้มงวดกับเด็กมากเกินไป เมื่อเด็กจับต้องอวัยวะเพศของตน ในขณะที่เด็กควรได้รับชี้แจง และการสั่งสอนเรื่องเพศ ตามความเหมาะสมกับการอายุหรือวัยเห็นของเขา และพ่อแม่ควรทำให้เป็นแบบอย่างที่ดีในการแสดงบทบาททางเพศ ให้ความรัก ความอบอุ่น และความเอาใจใส่แก่เด็ก มีเวลาใกล้ชิดกับเด็ก ซึ่งทำให้เด็กเรียนรู้ถึงสัมพันธภาพที่ดีในการอยู่ร่วมกันระหว่างเพศเดียวกันและต่างเพศ การให้ข้อมูลทางเพศ ควรใช้เหตุผลและค่านิยมของสังคมที่เหมาะสมในการอธิบายเพื่อเสริมสร้างเจตคติที่ดีในเรื่องเพศแก่เด็ก ทำให้เด็กยอมรับความรู้สึกของตนเองและสามารถแสดงความรู้สึกต่างๆ ออกมาได้เหมาะสม กับบทบาททางเพศ ตามบรรทัดฐานของสังคมต่อไป

4. ขั้นแฝง (Latency Stage) เริ่มตั้งแต่ อายุ 6 – 11 ปี ในขั้น

นี้ Erogenous Zone จะไม่ปรากฏอยู่ส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายโดยเฉพาะ เสมือนขั้นแฝงของพลัง Libido เป็นระยะพักในเรื่องเพศ และจินตนาการทางเพศ เด็กจะเริ่มมีชีวิตสังคมภายนอกบ้านมากขึ้นที่จะเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนๆ ในโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในวัยดังกล่าว เด็กหากเด็กมีพัฒนาการในวัยต้นๆ อย่างเหมาะสม ในขั้นนี้ เด็กจะมีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนกลุ่มเดียวกัน

5. ขั้นอวัยวะเพศตอนปลาย (Genital Stage) เริ่มจาก 12 ขวบเป็นต้นไป ในระยะนี้

เด็กจะเข้าสู่วัยรุ่น ไปจนถึงวัยผู้ใหญ่และวัยชรา โดยมี Erogenous Zone จะมาอยู่ที่อวัยวะเพศ (Genital Area) เมื่อเด็กย่างเข้าสู่วัยรุ่นจะมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายทั้งหญิงและชายต่างๆ กัน และมีพัฒนาการทางร่างกายตนมีความสามารถในการสืบพันธุ์ นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ มีความต้องการตามสัญชาตญาณทางเพศอย่างรุนแรง ต้องการเป็นตัวของตัวเอง ต้องการเป็นอิสระในขณะที่เดียวกันก็ต้องการได้รับความอบอุ่น และการดูแลเอาใจใส่ทางจิตใจจากพ่อแม่ เมื่อบุคคลมีวุฒิภาวะทางเพศอย่างสมบูรณ์แล้ว จะเกิดความพึงพอใจทางด้านเพศ มีการแสวงหาความสุขทางเพศระหว่างชายหญิง บุคคลที่มีการพัฒนาการทางบุคลิกภาพอย่างปกติ ไม่มีการติดตรึง ก็จะสามารถมีชีวิตทางสังคมที่ถูกต้องเหมาะสมคือมีครอบครัว และสามารถแสดงบทบาททางเพศ และบทบาทของพ่อแม่ได้อย่างเหมาะสม

จะเห็นได้ว่า พัฒนาการทางบุคลิกภาพตามความเชื่อของ ฟรอยด์ จะมีความสัมพันธ์กับพลังลิบิโด (Libido) กับลักษณะทางชีวภาพของบุคคลที่จะนำไปสู่สภาวะทางสุขภาพจิต หาก

การพัฒนาการแต่ละขั้นเป็นไปด้วยความเหมาะสม ก็จะทำให้บุคคลมีบุคลิกภาพที่ปกติ แต่ถ้าพัฒนาการแต่ละขั้นเกิดการติดตรึง จะมีผลทำให้เกิดความผิดปกติทางบุคลิกภาพในรูปแบบต่าง เช่น โรคจิตหรือโรคประสาทที่ถือว่า มีความแปรปรวนในทางบุคลิกภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วง 5 ปีแรกของชีวิตจะเป็นช่วงการสร้างพื้นฐานทางบุคลิกภาพของบุคคลประสบการณ์ที่รุนแรง ที่เกิดขึ้นในระยะนี้อาจมีผลกระทบกระเทือนต่อบุคลิกภาพของเด็กไปตลอดชีวิต ซึ่งพ่อแม่ควรให้ความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดบรรยากาศของการเลี้ยงดูลูกๆ ให้เหมาะสมที่จะสร้างพื้นฐาน ทางบุคลิกภาพที่มั่นคง และเหมาะสมเพื่อให้เป็นบุคคลที่มีบุคลิกภาพที่สมบูรณ์อย่างเต็มที่

กลวิธานในการป้องกันตนเอง

ตามแนวคิดของฟรอยด์เชื่อว่ากลวิธานในการป้องกันตนเองนั้นเป็นกลวิธีทั้งหมดที่อีโก้ใช้ให้เป็นประโยชน์เมื่อต้องตกในสภาวะที่เกิดความขัดแย้งใจความคับข้องใจ ความวิตกกังวล ความตึงเครียด กลวิธานในการป้องกันตนเองนี้จะเป็นการทำงานในระดับของจิตไร้สำนึกที่แต่ละบุคคลเข้าใจได้ยาก ซึ่งนักจิตวิเคราะห์เชื่อว่า การตัดสินใจที่สำคัญที่สุดในชีวิตของบุคคลนั้นบุคคลจะได้รับอิทธิพลมาจากกลไกในระดับจิตไร้สำนึกของแต่ละบุคคลนั่นเอง เช่น การเลือกคบเพื่อน การสร้างศัตรู การเลือกอาชีพ การยอมรับในค่านิยมต่างๆ และการมองภาพพจน์ของตนเองและคนอื่นๆ เป็นต้น

กลวิธานในการป้องกันตัวเป็นลักษณะของการตอบสนองที่ค่อนข้างจะคงที่ที่ทำให้บุคคลรับรู้ผิดพลาดไปจากความเป็นจริงเนื่องจากว่าไม่มีความสามารถหรือทักษะหรือแรงจูงใจที่เพียงพอสำหรับการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากภายใน หรือความขัดแย้งใจที่เกิดจากการถูกคุกคามความปลอดภัยจากภายนอก โดยที่บุคคลจะสร้างกลวิธานในการป้องกันตนเองขึ้นมา นั้นเกิดจากสาเหตุสำคัญ 2 ประการ คือประการแรกบุคคลมีความวิตกกังวลสูงมากในเรื่องหนึ่งเรื่องใดและอีโก้ (ego) หาวิธีลดหรือแก้ไขไม่ได้ด้วยวิธีการที่มีเหตุผลและประการที่สองอีโก้ไม่สามารถประนีประนอมแรงขับระหว่างความต้องการของอิดและแรงหักห้ามของซูปเปอร์อีโก้ได้ อีโก้จึงตกอยู่ในภาวะตึงเครียด จึงจำเป็นต้องหาวิธีการลดความตึงเครียด

ความวิตกกังวลกับการใช้กลวิธานในการป้องกันตน ความวิตกกังวลเกี่ยวข้องกับกลวิธานในการป้องกันตนกล่าวคือ เมื่อมีความวิตกกังวลเกิดขึ้น วิธีการหนึ่งที่จะใช้เพื่อลดความวิตกกังวลและทำให้ร่างกายอยู่ในสภาวะที่สมดุล ฟรอยด์เชื่อว่าเรื่องความวิตกกังวลเป็นสภาวะทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นจากการไม่ได้รับความพึงพอใจ มีความรู้สึกว่าตนเองไม่ปลอดภัย จะได้รับอันตรายจากสิ่งที่อยู่รอบตัวซึ่งฟรอยด์เชื่อว่าความวิตกกังวลนั้นเป็นผลมาจากการที่อีโก้ (ego) ไม่สามารถทำหน้าที่ประนีประนอม อิด (id) และซูปเปอร์อีโก้ (superego) ได้อย่างเหมาะสม จะทำให้บุคคลเกิดความวิตกกังวล ความคับข้องใจ

ความวิตกกังวล (anxiety)

ความวิตกกังวล มี 3 ประเภท คือ ความวิตกกังวลต่อสิ่งที่เป็นจริง (objective anxiety or reality anxiety) ความวิตกกังวลแบบโรคประสาท (neurotic anxiety) และ ความวิตกกังวลเชิงศีลธรรม (moral anxiety)

1. ความวิตกกังวลต่อสิ่งที่เป็นจริง เป็นความวิตกกังวลที่เกิดจากความกลัวอันตรายจากภายนอกที่เผชิญอยู่จริงๆ
2. ความวิตกกังวลแบบโรคประสาท เป็นความวิตกกังวลที่มีสาเหตุให้บุคคลแสดงอาการบางอย่างออกมา เนื่องจากกลัวการถูกลงโทษที่ไม่สามารถควบคุมพลังของสัญชาตญาณไว้ได้
3. ความวิตกกังวลเชิงศีลธรรม เป็นความวิตกกังวลเมื่อเกิดขึ้นแล้ว และไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยวิธีการที่มีประสิทธิภาพ จะเป็นความวิตกกังวลที่กระทบกระเทือนจิตใจอย่างรุนแรง บุคคลจะลดตัวเองมาสู่ภาวะเหมือนทารกที่ช่วยตนเองไม่ได้ เมื่ออีโก้ไม่สามารถจะต่อสู้กับความวิตกกังวล โดยวิธีการอันมีเหตุผลก็จำต้องถอยกลับไปใช้วิธีการอันไม่ตรงกับความเป็นจริงที่เรียกว่า กลไกป้องกันตน

ความคับข้องใจ (frustration)

เมื่อบุคคลมีปัญหาหรืออุปสรรคเกิดขึ้น บุคคลจะความรู้สึกคับข้องใจ (frustration) และมีความวิตกกังวล (anxiety) บุคคลจึงพยายามหาวิธีลดความคับข้องใจโดยใช้กลวิธานในการ

ป้องกันตนเอง (defense mechanism) ความคับข้องใจกับการใช้กลวิธานในการป้องกันตนเอง จะทำให้ สถานการณ์ที่ทำให้เกิดความคับข้องใจเมื่อพิจารณาตามที่มา คือ จากภายนอกและภายในร่างกายของแต่ละบุคคลนั้นมีสาเหตุมาจาก 3 ประการคือ ความขาดแคลน ความสูญเสีย และความขัดแย้ง โดยอธิบายสรุปคือ

1. ความขาดแคลน (privations)

1.1 ความขาดแคลนจากภายนอก (external privation) เป็นสถานการณ์ของความคับข้องใจที่เกิดจากความต้องการ (needs) อยากรได้ในสิ่งที่ปกติแล้วจะสามารถหาได้จากโลกภายนอก แต่ในขณะนี้กลับพบว่าไม่มีสิ่งที่ต้องการอยู่ในนั้น เช่น คนหิว แต่พบว่า ไม่มีอาหารตามที่ต้องการ

1.2 ความขาดแคลนจากภายใน (internal privation) เป็นสถานการณ์ของความคับข้องใจที่เกิดจากบุคคลผู้นั้นขาดแคลนบางสิ่งบางอย่างที่ควรจะมีในตนเองไป เช่น ชายคนหนึ่งไม่มีเสน่ห์ เพียงพอที่จะสร้างความพึงพอใจให้เกิดขึ้นกับเพื่อนหญิงของเขา

2. ความสูญเสีย (deprivations)

2.1 ความสูญเสียจากภายนอก (external deprivation) เป็นสถานการณ์ของความคับข้องใจที่เกิดจากการสูญเสียสิ่งของบางอย่าง หรือการตายจากไปของบุคคลที่มีความผูกพันกันมาก่อน เช่น สามีสูญเสียภรรยาสุดที่รักตายจากไป หรือบ้านที่เคยอาศัยมานานหลายปีถูกไฟไหม้ไป เป็นต้น

2.2 ความสูญเสียจากภายใน (internal deprivation) เป็นสถานการณ์ของความคับข้องใจที่เกิดจากการสูญเสียที่ไม่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม แต่บุคคลถือว่าสิ่งที่สูญเสียไปนั้น เมื่อก่อนนี้เขามีอยู่และไม่สามารถหลีกเลี่ยงความเคยชินกับสภาพเช่นนั้นได้ เช่น นาย ก. เคยไว้ผมยาว แต่ต้องตัดทิ้งไป ทำให้เขาสูญเสียจุดเด่นในตัวเขาไป

3. ความขัดแย้ง (conflicts)

3.1 ความขัดแย้งจากภายนอก (external conflicts) เป็นสถานการณ์ของความคับข้องใจที่เกิดจากความพิการทางร่างกายของตนและความพิการนั้นได้ขัดขวางพฤติกรรมตนเอง

3.2 ความขัดแย้งจากภายใน (internal conflicts) เป็นสถานการณ์ของความคับข้องใจอันเนื่องมาจากการยึดมั่นในคุณงามความดีซึ่งเป็นอุปสรรคขัดขวางไม่ให้เกิดบุคคลประสบความสำเร็จที่นำไปสู่ความพึงพอใจของตน

ความขัดแย้งทำให้บุคคลต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมรอบตัวทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตัวบุคคล สิ่งของ และเหตุการณ์ สิ่งที่ตั้งใจดูใจยอมทำให้เราอยากเข้าหาและเลือกสิ่งนั้น สิ่งใดไม่ตั้งใจดูใจหรือไม่ต่อสิ่งใดหรือสถานการณ์ใดนั้น มิได้ขึ้นอยู่กับสิ่งนั้นหรือสถานการณ์นั้น แต่เกิดจากความรู้สึกและเจตคติของตนเองที่มีต่อสิ่งนั้นๆ

ความขัดแย้งมี 3 ประเภท ได้แก่

1. ความขัดแย้งชนิดบวก-บวก (approach-approach conflict) เกิดขึ้นเมื่อสถานการณ์หรือเป้าหมายหลายๆ อย่างดึงดูดใจพร้อม ๆ กัน แต่เราจำเป็นต้องเลือกอันใดอันหนึ่ง

2. ความขัดแย้งชนิดลบ-ลบ (avoidance-avoidance conflict) เกิดขึ้นเมื่อสถานการณ์หรือเป้าหมายทั้งสองอย่างไม่ดึงดูดใจ และต้องการหลบหลีกเลี่ยง แต่จำเป็นต้องตัดสินใจเลือกอันใดอันหนึ่ง

3. ความขัดแย้งชนิดบวก-ลบ (approach-avoidance conflict) เกิดขึ้นจากสถานการณ์หรือเป้าหมายเดียวกัน ซึ่งมีแรงดึงดูดใจให้เข้าหากัน และแรงผลักดันให้หลีกเลี่ยงในเวลาเดียวกัน

การแก้ปัญหาเมื่อเกิดความขัดแย้งคือ บุคคลมักอดทนกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้น หรือไม่ก็ยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงความต้องการนั้นเสียใหม่ หรือใช้วิธีการหลอกตัวเองให้บังเกิดความสบายใจ ซึ่งเป็นลักษณะของการใช้กลวิธานในการป้องกันตนเอง นิภา นิธยาน (2530 : 84)

กลวิธานในการป้องกันตนเอง ที่สำคัญ มี 2 ชนิด คือ

1. กลวิธานในการพัฒนาบุคลิกภาพ บุคลิกภาพพัฒนาเนื่องมาจากการตอบสนองความเครียดที่เกิดจากกระบวนการเจริญเติบโตของร่างกาย ความคับข้องใจ ความขัดแย้งใจ และความหวาดหวั่น(threats) เมื่อมีความเครียดเกิดขึ้น บุคคลจึงแสวงหาวิธีการที่จะ

ลดความเครียด ทำให้บุคลิกภาพเกิดการพัฒนาวีธีการที่บุคคลเรียนรู้ ได้แก่ การ
เลียนแบบ (identification) การย้ายแหล่งทดแทน (displacement) และการทด
เทิด (sublimation)

2. กลวิธีในการป้องกันตนเองของอีโก้ บุคคลจะสร้างกลไกป้องกันตนเองขึ้น
เมื่อไม่สามารถคลี่คลายความวิตกกังวลที่กำลังคุกคามได้ กลไกป้องกันตนเองที่
สำคัญ มี 5 ชนิด ได้แก่ การเก็บกด (repression) การตรึงแน่น (fixation) การกล่าวโทษ
ผู้อื่น (projection) การถดถอย (regression) และการแสดงปฏิกิริยาตรง
ข้าม (reaction formation)

จะเห็นได้ว่าความวิตกกังวล ความคับข้องใจ และความขัดแย้ง เป็นสภาวะที่ทำให้บุคคล
ต้องพบอยู่เสมอ ดังนั้นกลวิธีในการป้องกันตนเอง มีไว้เพื่อรักษาสภาพจิตใจให้อยู่สภาวะ
สมดุลและสามารถรักษาสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่นไว้ได้ด้วย

การพัฒนาบุคลิกภาพ

การพัฒนาบุคลิกภาพของตามแนวทฤษฎีนี้สิ่งสำคัญคือ ครอบครัว เป็นสถาบันทางสังคม
แห่งแรกที่ทุกคนต้องเกี่ยวข้อง ชีวิตครอบครัวที่มีความรักใคร่ ความกลมเกลียว และอบอุ่นมั่นคง
ในวัยเยาว์ย่อมเป็นรากฐานสำคัญของบุคลิกภาพที่ดีในภายหน้า เด็กจะมีความมั่นคงในจิตใจ มี
ความไว้วางใจในผู้อื่น มองโลกในแง่ดี สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมและเผชิญชีวิตด้วยความ
มั่นใจ แต่ในทางตรงข้ามหากชีวิตเริ่มแรกได้รับแต่ประสบการณ์ซึ่งสร้างความรู้สึกหวาดระแวง
และหวั่นกลัว ขาดผู้ให้ความรักและการอุ้มชู เด็กประเภทนี้มักจะมีพฤติกรรมโดด
เดี่ยว พัฒนาการทางร่างกายและจิตใจได้รับการกระทบกระเทือนอย่างหนักจนถึงขั้นมีความ
ผิดปกติทางจิตใจได้ในที่สุด

และบุคคลที่มีครอบครัวประเภทบ้านแตก (broken home) หมายถึง บิดาและหรือมารดาต้อง
จากเด็กไป จะด้วยการหย่าร้าง หรือความตายก็ตาม เด็กย่อมได้รับความกระทบกระเทือนอย่าง
หนัก จากความสูญเสียบุคคลที่ตนรักและยึดถือเป็นเจ้าของ ยิ่งถ้าฝ่ายที่ยังอยู่กับเด็กแสดง
ความรู้สึกหงุดหงิด ก้าวร้าวจะเกิดผลร้ายแก่จิตใจเด็กอย่างมากและเป็นแผลใจจนกระทั่งมา
แสดงออกตอนวัยรุ่น